

NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA IZDARĪŠANA KĀ ABSOLŪTS AIZLIEGUMS PIENĒMŠANAI MILITĀRAJĀ DIENESTĀ

COMMITTING A CRIMINAL OFFENCE AS AN ABSOLUTE PROHIBITION OF ELIGIBILITY FOR MILITARY SERVICE

Viktorija Katajeva, Mg. iur.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante

Summary

The purpose of the article is twofold: to determine whether the legal provisions of the Military Service Law contain an absolute prohibition of eligibility for military service based on a prior criminal offence; and to estimate whether such an absolute prohibition as a restriction of fundamental rights is justified in all cases prescribed by law. The author concludes that the existing regulation contains four absolute prohibitions, however, the legislator has not sufficiently substantiated and evaluated either their necessity, nature or consequences of their application.

Atslēgvārdi: militārais dienests, noziedzīgs nodarījums, absolūts aizliegums

Keywords: military service, criminal offence, absolute prohibition

Ievads

2019. gada nogalē Latvijas Republikas tiesībsargs aktualizēja jautājumu par normatīvajos aktos noteiktajiem ierobežojumiem, it īpaši absolūtiem aizliegumiem, personai izvēloties sev vēlamu nodarbošanos sakarā ar iepriekš izdarītu noziedzīgu nodarījumu, norādot uz esošo problemātiku un prasību pēc atbilstošas rīcības no valsts puses.¹

Ievērojot gaidāmās izmaiņas šajos normatīvajos aktos, šā raksta mērķis ir izpētīt nepieciešamos grozījumus valsts militārās aizsardzības jomas tiesiskajā regulējumā un noskaidrot, vai Militārā dienesta likumā,² kas reglamentē Nacionālo bruņoto spēku personālsastāva (karavīru amati) komplektēšanu, ir ietverti absolūti aizliegumi pieņemšanai militārajā dienestā iepriekš izdarīta noziedzīga nodarījuma aspektā, un izvērtēt, vai tādi aizliegumi kā pamattiesību uz

¹ Tiesībsarga vēstule Ministru prezidentam lietā Nr. 1-8/19 "Par normatīvajos aktos noteiktajiem ierobežojumiem personai izvēlēties sev vēlamu nodarbošanos sakarā ar iepriekš izdarītu noziedzīgu nodarījumu". Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/mp_par_normativajos_aktos_noteiktiem_ierobezojumiem_sakara_ar_ieprieks_izdaritu_n_n_1579092336.pdf [aplūkots 20.02.2020.].

² Militārā dienesta likums: LV likums. Pieņemts 30.05.2002. [22.02.2020. red.].

nodarbinātību valsts dienestā ierobežojumi ir attaisnojami visos likumā noteiktajos gadījumos.

Absolūta aizlieguma jēdziens

Absolūta aizlieguma skaidrojums ir saistīts ar paša jēdziena “absolūts” izpratni, proti, tā nozīme ir ‘neierobežots, pilnīgs’.³ Jēdziena definīcija nav atrodama Latvijas normatīvajos aktos, tomēr šā jēdziena saturs ir analizēts un atklāts Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Satversmes tiesas praksē. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka tiesību normas absolūta daba (raksturs) – tas, ka normatīvais regulējums ir piemērojams neatkarīgi no konkrēta gadījuma apstākļiem, – pati par sevi vēl norāda uz obligātu pretrunu ar cilvēktiesībām.⁴ Arī Satversmes tiesa absolūta aizlieguma jēdzienu skaidrojusi vairākos spriedumos. 2017. gadā Satversmes tiesa atzina, ka absolūts aizliegums uzskatāms par vispārēju beztermiņa liegumu,⁵ vēlāk papildinot savu judikatūru ar atziņu, ka šāds aizliegums ne vien ir noteikts uz mūžu, bet arī attiecas uz ikvienu noteiktas grupas personu bez jebkādiem izņēmumiem.⁶ Atsaucoties uz iepriekšējo praksi, 2019. gadā Satversmes tiesa norādīja: lai konstatētu, ka tiesību normā ietvertais aizliegums ir absolūts, jāvērtē, pirmkārt, vai tas attiecas uz visām noteiktas grupas personām, proti, vai tas paredz individuālu katra konkrētā gadījuma izvērtējumu, tā pieļaujot izņēmumus, un, otrkārt, vai tas ir noteikts uz zināmu laiku vai uz mūžu.⁷ Tādējādi no Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Satversmes tiesas judikatūras izriet, ka aizliegums ir absolūts, ja tas pastāv neierobežotu laiku, ir piemērojams situācijā, kas tiesību normā ir precīzi definēta un izslēdz iespēju izvērtēt konkrētu gadījumu individuāli, nepieļaujot izņēmumus.

Absolūta aizlieguma konstatācija

Militārā dienesta likuma 16. panta otrajā daļā likumdevējs noteica izsmēlošus ierobežojumus iestājai dienestā, citastarp skaidri paredzot sešas aizliegumu kategorijas, kas saistītas ar izdarītu vai, visticamāk, izdarītu noziedzīgu nodarījumu. Izvērtējot šādas kategorijas, jāsecina, ka divas no tām neatbilst iepriekš minētajiem absolūta aizlieguma kritērijiem un tāpēc nav kvalificējamās kā absolūti aizliegumi. Proti, aizdomās turētā un apsūdzētā statuss un sodāmība par noziedzīga nodarījuma izdarišanu aiz neuzmanības (izņemot valsts noslēpuma izpaušanu, nonāvēšanu, miesas bojājumu nodarīšanu un militārā dienesta mantas iznīcināšanu vai bojāšanu aiz neuzmanības), ja tā nav noņemta vai nav dzēsta, neatbilst neierobežota laika kritērijam.

Savukārt pārējās četrās aizliegumu kategorijās ietvertie aizliegumi pieņemšanai militārajā dienestā ir uzskatāmi par absolūtiem. Tie attiecas uz ikvienu personu, kura sodīta par jebkuru tišu noziedzīgu nodarījumu un nodarījumu aiz neuzmanības, apdraudot tiesību normā noteiktās intereses – neatkarīgi no

³ Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?g=1&r=1107&q=absol%C5%ABts> [aplūkots 20.02.2020.].

⁴ ECT 10.04.2007. spriedums lietā Evans pret Apvienoto Karalisti (iesnieguma Nr. 6339/05), 89. p.

⁵ Satversmes tiesas 10.02.2017. spriedums lietā Nr. 2016-06-01, 26. p. Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr. 33.

⁶ Satversmes tiesas 24.11.2017. spriedums lietā Nr. 2017-07-01, 12.3. p. Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr. 234.

⁷ Satversmes tiesas 05.12.2019. spriedums lietā Nr. 2019-01-01, 19.2. p. Latvijas Vēstnesis, 2019, Nr. 246.

sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, kā arī personu, kas par šādiem nodarījumiem notiesāta, atbrīvojot no soda, vai pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Tiesību norma nepieļauj izņēmumus un individuālu izvērtēšanu, šādi aizliegumi ir noteikti uz mūžu.

Jānorāda, ka ar noziedzīgu nodarījumu saistītie aizliegumi pieņemšanai militārajā dienestā sākotnēji tā tiesiskajā regulējumā netika noteikti kā absolūti. Līdz Militārā dienesta likuma pieņemšanai karavīru dienesta gaitu reglamentēja 1992. gada likums "Par Aizsardzības spēkiem",⁸ paredzot, ka Aizsardzības spēkos nevar iestāties personas, kuras sodītas par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Šāds regulējums līdzīgā formulējumā tika pārņemts Militārā dienesta likuma pamata redakcijā,⁹ nosakot, ka militārajā dienestā nevar pieņemt Latvijas pilsoni, kas ir sodīts par noziedzīgu nodarījumu, ja vien sodāmība likumā noteiktajā kārtībā nebija noņemta vai dzēsta. Šāds regulējums atbilda arī ārvalstu praksei. Piemēram, Lietuvas normatīvais regulējums paredz, ka par profesionālā dienesta karavīru nevar būt persona, kurai ir saglabājusies sodāmība.¹⁰ Līdzīga norma pastāv arī Ukrainā,¹¹ nosakot, ka persona nevar tikt pieņemta militārajā dienestā, ja tā ir sodīta par noziedzīgu izdarīšanu un šī sodāmība nav noņemta vai dzēsta likumā noteiktajā kārtībā.

Tomēr 2010. gadā¹² likumdevējs nolēma šo pieņemšanas kārtību mainīt, papildinot 16. panta otro daļu ar absolūtiem aizliegumiem.¹³ Acīmredzams, ka jaunajā tiesību normas redakcijā tika paredzētas stingrākas prasības pieņemšanai dienestā, tomēr šāda regulējuma maiņas nepieciešamība netika pamatota, likumprojekta anotācijā vien norādot, ka tiek noteikti jauni kritēriji, kuru dēļ persona netiek pieņemta militārajā dienestā, vienādojot kritērijus personām, kuras nevar pieņemt militārajā dienestā, un personām, kuras tiek atvaļinātas no tā.¹⁴ Tādējādi likumdevējs ir paredzējis absolūtus aizliegumus, tomēr nedz pamatojis šādu aizliegumu nepieciešamību, nedz arī izvērtējis to būtību un piemērošanas sekas. Lai arī 2017. gadā likumdevējs tiesisko regulējumu mainīja,¹⁵ diferencējot noziedzīgus nodarījumus atkarībā no personas vainas formas, kā arī izdalot atsevišķus nodarījumus atkarībā no interesēm, kuras tika apdraudētas, tomēr atkārtoti neizvērtēja un nepamatoja šādu absolūtu aizliegumu nepieciešamību likumā noteiktajā apjomā, vien norādot, ka, izstrādājot redakciju, tika ņemti vērā citās valstij nozīmīgās jomās paredzētie ierobežojumi

⁸ Likums "Par Aizsardzības spēkiem": LV likums. Pieņemts 04.11.1992. [30.06.2002. red.]. Zaudējis spēku. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/66546-par-aizsardzibas-spekiem>.

⁹ Militārā dienesta likums: LV likums. Pieņemts 30.05.2002. [01.07.2002. red.].

¹⁰ Republic of Lithuania Law on the Organisation of the National Defence System and Military Service [Lietuvas Republikas likums par Nacionālas aizsardzības sistēmas organizāciju un Militāro dienestu]. Article 28, para. 4. Available at: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a02d70a507f311e8802fc9918087744d?jfwid=2r1mlj3y> [aplūkots 28.02.2020.].

¹¹ Міноборони України; Наказ [Ukrainas Aizsardzības ministrijas rīkojums], Інструкція, від 10.04.2009., № 170: Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, пункт 2.3. Pieejams: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-09> [aplūkots 20.02.2020.].

¹² Grozījumi Militārā dienesta likumā: LV likums. Pieņemts 21.10.2010. [28.02.2020. red.].

¹³ Militārā dienesta likums: LV likums. Pieņemts 30.05.2002. [01.01.2011. red.].

¹⁴ Likumprojekta "Grozījumi Militārā dienesta likumā" anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/93EDF7899E5F3085C22577620034F9D4?OpenDocument> [aplūkots 28.02.2020.].

¹⁵ Grozījumi Militārā dienesta likumā: LV likums. Pieņemts 16.11.2017. [28.02.2020. red.].

kriminālsodīto personu pieņemšanai dienestā.¹⁶ Demokrātiskā tiesiskā valstī likumdevējs ir tiesīgs militārā dienesta regulējumā ietvert absolūtus aizliegumus iestājai dienestā, tomēr likumdevējam ir jāizvērtē un jāpamato, ka šādi aizliegumi ir ne vien pieļaujami, bet arī attaisnojami katrā tiesību normā noteiktajā gadījumā.

Absolūta aizlieguma attaisnojāmība

Tiesību doktrīnā ir minēts, ka pārbaude, vai valsts noteiktais pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, ir veicama trijos loģiskos soļos – pirmkārt, ir pareizi jākonstatē pamattiesības tvērums, otrkārt, ir jākonstatē, vai valsts rīcība ir kvalificējama kā šīs pamattiesības aizskārums, un, treškārt, ir jānoskaidro, vai šis aizskārums ir attaisnojams.¹⁷

Tiesību pildīt valsts dienestu tvērums

Satversmes 101. panta pirmajā teikumā ir ietvertas personas tiesības likumā paredzētajā veidā pildīt valsts dienestu. Minētās normas saturs Satversmes tiesas nolēmumos ir ticis plaši aplūkots, atzīstot, ka Satversmes 101. pants neuzliek valstij pienākumu nodrošināt katrai personai, kura to vēlas, iespēju pildīt valsts dienestu, bet norāda uz to, ka šīs tiesības īstenojamas “likumā paredzētā veidā”.¹⁸ Vērtējot Satversmes 101. panta saturu, Satversmes tiesa secināja, ka valsts dienestu raksturo publiski tiesiskas attiecības, kurās atrodas personas, kam uzticēta valsts uzdevumu pildīšana.¹⁹

Militārā dienesta likums noteic, ka militārais dienests ir valsts dienesta veids valsts aizsardzības jomā, kuru pilda karavīrs. Tādējādi, kaut arī militārajam dienestam ir savas ievērojamas īpatnības, kas to būtiski atšķir no citiem valsts dienesta veidiem, – galvenokārt šāda īpatnība ir dienesta pamatā esošās valsts imperatīvās militārās intereses, kas vērstas uz valsts pastāvēšanas un suverenitātes nodrošināšanu,²⁰ tomēr, ņemot vērā, ka Satversmes 101. pants interpretējams galvenokārt kā ikviena personas tiesība uz vienlīdzīgiem pamatiem iestāties un turpināt pildīt valsts dienestu,²¹ pretendējot uz iestāju militārajā dienestā, persona realizē savas pamattiesības uz nodarbinātību valsts dienestā.

Tiesību pildīt valsts dienestu aizskāruma konstatācija

Par pamattiesību aizskārumu uzskatāms mērķtiecīgs pamattiesību ierobežojums.²² Militārā dienesta likuma 16. panta otrajā daļā ietvertie absolūtie aizlie-

¹⁶ Likumprojekta “Grozījumi Militārā dienesta likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/EBED9D52981A6B5BC225811000454DCB?OpenDocument> [aplūkots 28.02.2020.].

¹⁷ Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības Latvijā un pasaulē. I. Ziemeles redakcijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000, 280. lpp.

¹⁸ Satversmes tiesas 10.05.2007. spriedums lietā Nr. 2006-29-0103, 17. p. Latvijas Vēstnesis, 2007, Nr. 77.

¹⁹ Satversmes tiesas 11.04.2006. spriedums lietā Nr. 2005-24-01, 7. p. Latvijas Vēstnesis, 2006, Nr. 61.

²⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 04.06.2012. spriedums lietā Nr. SKA-138/2012, 12. p. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2012> [aplūkots 28.02.2020.].

²¹ Kusiņš G. 101. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 390. lpp.

²² Pleps J. 116. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 769. lpp.

gumi iestāties militārajā dienestā sakarā ar iepriekš izdarītu noziedzīgu nodarījumu ir vērtējami kā likumdevēja noteiktais personas mērķtiecīgs ierobežojums pildīt valsts dienestu. Likumdevējs var noteikt personām, kuras vēlas kļūt par profesionālā dienesta karavīru, stingras prasības, kas attiecas ne vien uz prasēm un kvalifikāciju, bet arī uz personību, un likumdevējs šādas prasības ir skaidri paredzējis attiecīgajā normā. Tādējādi ar likuma normā ietvertajiem četriem absolūtiem aizliegumiem tiek ierobežotas personai Satversmes 101. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības pildīt valsts dienestu.

Tiesību pildīt valsts dienestu aizskāruma attaisnojāmība

Valstij ir pienākums atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos,²³ tai skaitā pildīt valsts dienestu. Tomēr vienlaikus likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz militārā dienesta karavīru amatu pretendentiem, ciktāl tas ir nepieciešams valsts un sabiedrības interesēs, proti, ciktāl šādas prasības ir attaisnojamas. Satversmes tiesa savā praksē ir izveidojusi noteiktu pamattiesību aizskāruma attaisnojāmības pārbaudes metodoloģiju, paredzot, ka aizskārums ir attaisnojams, ja:

- 1) tas ir noteikts ar likumu;
- 2) tam ir leģitīms mērķis;
- 3) tas ir samērīgs.²⁴

Nav šaubu, ka Militārā dienesta likums ir pieņemts normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām, savukārt likuma 16. panta otrās daļas saturs ir noskaidrojams kop-sakarā ar Krimināllikumā²⁵ un Kriminālprocesa likumā²⁶ ietvertu regulējumu. Arī absolūti aizliegumi ir formulēti pietiekami skaidri, lai persona varētu izprast aizliegumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas. Tādējādi pamattiesību aizskārums ir noteikts ar likumu.

Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.²⁷ Iespēja ierobežot Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības Satversmes 116. pantā nav minēta *expressis verbis*, tomēr Satversmes tiesa savā praksē ir atzinusi, ka šādām tiesībām var noteikt ierobežojumus, kas atbilst Satversmes 106. pantam.²⁸ Valsts aizsardzības funkcijas efektīva realizācija ir atkarīga no valsts militārās aizsardzības sistēmas, proti – militārā dienesta izpildes kvalitātes, kura centrālais elements ir karavīrs. Karavīra profesija ir saistīta ar valsts drošību un valstiski un sabiedriski nozīmīgu pienākumu veikšanu. Tādējādi jāsecina, ka visos četros absolūtu aizliegumu gadījumos liegums pieņemt militārajā dienestā ir saistīts ar nepieciešamību aizsargāt sabiedrības drošību, panākot, ka dienestā tiek pieņemtas personas ar nevainojamu reputāciju.

²³ Saul B., Kinley D., Mowbray J. The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Commentary, Cases, and Materials. United Kingdom: Oxford University, 2014, p. 365.

²⁴ Sk., piemēram: Satversmes tiesas 10.02.2017. spriedums lietā Nr. 2016-06-01, 21. p. Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr. 33.

²⁵ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [24.02.2020. red.].

²⁶ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [24.02.2020. red.].

²⁷ Satversmes tiesas 07.11.2013. spriedums lietā Nr. 2012-24-03, 17. p. Latvijas Vēstnesis, 2013, Nr. 220.

²⁸ Satversmes tiesas 10.05.2007. spriedums lietā Nr. 2006-29-0103, 17.2. p. Latvijas Vēstnesis, 2007, Nr. 77.

Tomēr absolūtu aizliegumu izvērtēšanā to stingri ierobežojošā rakstura dēļ izšķiroša nozīme ir to atbilstībai tieši samērīguma principam. No Satversmes tiesas judikatūras izriet, ka, izvērtējot absolūta aizlieguma samērīgumu papildus jau Satversmes tiesas praksē izstrādātajiem kritērijiem, jāpārbauda arī tas, vai likumdevējs ir: 1) pamatojis absolūtā aizlieguma nepieciešamību; 2) izvērtējis absolūtā aizlieguma būtību un piemērošanas sekas; 3) pamatojis to, ka, paredzot izņēmumus no šā absolūtā aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē.²⁹

Absolūts aizliegums iestājai militārajā dienestā attiecās uz ikvienu personu, kura bija sodīta par jebkuru ar nodomu izdarītu noziedzīgu nodarījumu neatkarīgi no tā klasifikācijas, bīstamības un sabiedriskā kaitīguma pakāpes, kā arī neatkarīgi no tā, pret kādām interesēm persona, izdarot attiecīgo nodarījumu, ir vērsusies. Lielākā daļa no Krimināllikuma sevišķajā daļā ietvertajiem noziedzīgiem nodarījumiem ir tiši, tie ir vērsti ne vien pret cilvēci, mieru, genocīdu, valsti un vispārējo drošību, kas konkrētajā gadījumā būtu atzīstami par interesēm, kuras prevalē pār indivīda tiesībām pildīt militāro dienestu, bet arī, piemēram, pret dabas vidi. Likumdevējs pēc būtības nav izvērtējis, kāpēc personām, kas tika sodītas, piemēram, par patvaļīgu zvejošanu, visos gadījumos būtu nosakāms aizliegums pildīt militāro dienestu. Tādējādi jāsecina, ka absolūta aizlieguma noteikšana par ikvienu tišu noziedzīgu nodarījumu sodītām personām nav pamatota, tāpēc nevar būt attaisnojama.

Šāds secinājums ir attiecināms arī uz aizliegumu kategoriju, kas liedz personai iestāju dienestā, ja tā ir sodīta par valsts noslēpuma izpaušanu, nonāvēšanu, miesas bojājumu nodarīšanu un militārā dienesta mantas iznīcināšanu vai bojāšanu aiz neuzmanības, – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Arī šajā gadījumā nav gūstams apstiprinājums tam, ka likumdevējs pēc būtības ir izvērtējis šāda absolūta aizlieguma nepieciešamību, piemēram, absolūtu aizliegumu pieņemt dienestā personu, kas nodarīja miesas bojājumus aiz neuzmanības, it īpaši gadījumos, kad šāds kriminālpārkāpums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas nevērības.

Satversmes tiesas praksē izstrādāto pārbaudes testu neiztur arī aizliegumi pieņemt dienestā personu, kura atbrīvota no soda vai pret kuru uzsāktais kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Šajā gadījumā absolūts šķērslis personai pretendēt uz karavīra amatu ir nevis personas sodāmība, bet gan kriminālprocesa virzītāja lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata atbilstoši Kriminālprocesa likuma 380. pantam, pat aizdomās turētā un cietušā izlīguma gadījumā, vai, piemēram, pilngadību nerasniegušās personas atbrīvošana no soda, nosakot audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus. Tas norāda uz to, ka likumdevējs nav izvērtējis tiesību normā iekļautā aizlieguma būtību, kā arī nav pamatojis, ka, paredzot izņēmumus no tā, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis – sabiedrības drošība – netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē.

Ievērojot iepriekš minēto, Militārā dienesta likuma 16. panta otrajā daļā nav saskatāms uz likumdevēja analīzi balstīts izvērtējums, kas pamatotu konkrēta absolūta aizlieguma nepieciešamību un tā piemērošanas seku samērīgumu attiecībā pret izdarītu noziedzīgu nodarījumu un interesēm, pret kurām tas tika vērst. Tādējādi Militārā dienesta likumā ietvertie absolūti aizliegumi neatbilst

²⁹ Satversmes tiesas 24.11.2017. spriedums lietā Nr. 2017-07-01, 19. p. Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr. 234.

samērīguma principam un līdz ar to atzīstami par Satversmes 101. panta pirmajā teikumā nostiprināto pamattiesību pildīt valsts dienestu neattaisnojamiem aizskārumiem.

Kopsavilkums

1. Militārā dienesta likumā jāizšķir sešas aizliegumu kategorijas pieņemšanai militārajā dienestā noziedzīga nodarījuma aspektā, tomēr tikai četras no tām ir kvalificējamās kā absolūti aizliegumi.
2. Demokrātiskā tiesiskā valstī likumdevējs ir tiesīgs militārā dienesta regulējumā ietvert absolūtus aizliegumus iestājai dienestā, tomēr tam ir jāizvērtē un jāpamato, ka šādi tiesību pildīt valsts dienestu aizliegumi ir ne vien pieļaujami, bet arī attaisnojami katrā tiesību normā noteiktajā gadījumā un apjomā.
3. Militārais dienests ir valsts dienesta veids valsts aizsardzības jomā, tādējādi, pretendējot uz iestāju militārajā dienestā, persona realizē savas Satversmes 101. pantā nostiprinātās pamattiesības uz nodarbinātību valsts dienestā.
4. Militārā dienesta likuma 16. panta otrajā daļā nav saskatāms uz likumdevēja analīzi balstīts izvērtējums, kas pamatotu katra konkrēta tiesību normā noteiktā absolūta aizlieguma nepieciešamību, šādi absolūti aizliegumi neatbilst samērīguma principam un līdz ar to atzīstami par Satversmes 101. panta pirmajā teikumā nostiprināto pamattiesību neattaisnojamiem aizskārumiem.